

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

1959 – **50** – 2009

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ κατά ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 39574/07)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

22 Οκτωβρίου 2009

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση Αποστολάκης κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα αποτελούμενο από τους:

Nina Vajić, *πρόεδρο,*

Χρήστο Ροζάκη,

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

Γεώργιο Νικολάου, *δικαστές,*

και τον Søren Nielsen, *γραμματέα τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο την 1^η Οκτωβρίου 2009,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 39574/07) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από έναν υπήκοο του Κράτους αυτού, τον κύριο Μιχαήλ Αποστολάκη («ο προσφεύγων»), ο οποίος προσέφυγε ενώπιον του Δικαστηρίου στις 10 Αυγούστου 2007 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Ο προσφεύγων εκπροσωπείται από τον κύριο Ι. Πέτρογλου, δικηγόρο Αθηνών. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κυρία Ουρανία Πατσοπούλου, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κύριο Ι. Μπακόπουλο, δικαστικό αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1.

4. Στις 7 Ιουλίου 2008, η πρόεδρος του πρώτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Όπως επιτρέπει το άρθρο 29 § 3 της Σύμβασης, αποφασίσθηκε επιπλέον να αποφανθεί το τμήμα συγχρόνως επί του παραδεκτού και επί της ουσίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Ο προσφεύγων έχει γεννηθεί το 1938 και κατοικεί στο Νέο Ηράκλειο.

6. Ο προσφεύγων εργάζεται από την ηλικία των δεκαοκτώ ετών σε έναν οργανισμό ασφάλισης ελεύθερων επαγγελματιών, το Ταμείο Επαγγελματιών και Βιομηχάνων Ελλάδος («ΤΕΒΕ»). Προήχθη στη θέση του διευθυντή συντάξεων. Αναγκάστηκε να παραιτηθεί λόγω μία ποινικής διαδικασίας που είχε ανοιχθεί σε βάρος του για πλαστογράφηση ασφαλιστικών βιβλιαρίων ασφαλισμένων του ΤΕΒΕ.

7. Στις 13 Μαρτίου 1998, το εφετείο Αθηνών έκρινε τον προσφεύγοντα ένοχο ότι βοήθησε, από το 1976 έως το 1986, δύο άλλα άτομα που πλαστογράφησαν ασφαλιστικά βιβλιάρια σε βάρος του ΤΕΒΕ. Τον καταδίκασε σε ποινή κάθειρξης έντεκα ετών. Ο προσφεύγων αφέθηκε υπό όρους ελεύθερος στις 11 Δεκεμβρίου 1998, καθώς η διάρκεια της προφυλάκισής του είχε αφαιρεθεί από την ποινή που του είχε επιβάλει το εφετείο.

8. Το 1988, αναγνωρίστηκε στον προσφεύγοντα συνταξιοδοτικό δικαίωμα, με ημερομηνία έναρξης τις 10 Ιουνίου 1987, μετά από εργασία τριάντα ετών, επτά μηνών και πέντε ημερών. Εν τούτοις, κατόπιν της αποφυλάκισης του προσφεύγοντος, ο διευθυντής συντάξεων του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων («ΙΚΑ»), με πράξη της 17 Δεκεμβρίου 1999, ακύρωσε την απόφαση που είχε λάβει το 1988 για χορήγηση σύνταξης στον προσφεύγοντα και μεταβίβασε ένα τμήμα της εν λόγω σύνταξης στη σύζυγο και τη θυγατέρα αυτού, βασιζόμενος στην καταδίκη του για το προαναφερόμενο αδίκημα και σύμφωνα με τα άρθρα 62 και 64 § 1 του Κώδικα Συντάξεων (πιο κάτω παράγραφοι 18-19). Ο προσφεύγων εξηγεί ότι η πλήρης σύνταξη που του είχε αναγνωρισθεί ανερχόταν σε 617,14 ευρώ κάθε μήνα και ότι η σύζυγος και η θυγατέρα του λάμβαναν 432 ευρώ κάθε μήνα. Η κατάργηση της σύνταξής του προσφεύγοντος επέφερε και την κατάργηση των προσωπικών δικαιωμάτων στην κοινωνική ασφάλιση.

9. Ο προσφεύγων κατέθεσε ένσταση κατά της απόφασης αυτής ενώπιον της επιτροπής ελέγχου πράξεων κανονισμού συντάξεων, στην οποία δε δόθηκε συνέχεια.

10. Κατόπιν αυτής της σιωπηρής απόρριψης της ένστασης, ο προσφεύγων προσέφυγε ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Στις προτάσεις του με ημερομηνία 9 Σεπτεμβρίου 2002 και 8 Δεκεμβρίου 2003, επικαλείτο, μεταξύ άλλων, το άρθρο 1 του

Πρωτοκόλλου αριθ.1 και την απόφαση που είχε εκδώσει το τρίτο τμήμα του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Αζινάς κατά Κύπρου* (αριθ. 56679/00, 20 Ιουνίου 2002). Υποστήριζε, επιπλέον, ότι η ακύρωση της σύνταξης έθετε σε κίνδυνο τη σωματική και πνευματική ακεραιότητά του και επικαλείτο ως προς τούτο μία παραβίαση των άρθρων 3 και 8 της Σύμβασης.

11. Με απόφαση της 1^{ης} Απριλίου 2004, το Ελεγκτικό Συνέδριο έκρινε ότι το άρθρο 62 του Κώδικα Συντάξεων εισήγαγε μία εξαίρεση στην αρχή βάσει της οποίας όλοι οι δημόσιοι υπάλληλοι δικαιούνται σύνταξης εφόσον πληρούνταν οι εκ του νόμου προϋποθέσεις. Η εξαίρεση αυτή βασιζόταν σε ένα κριτήριο, το οποίο δεν τελούσε σε άμεση σχέση με το αντικείμενο της ρύθμισης το οποίο συνίσταται στη χορήγηση σύνταξης μετά το πέρας της εργασίας. Και τούτο διότι η ποινικά κολάσιμη συμπεριφορά ενός δημοσίου υπαλλήλου δεν είχε άμεση σχέση με τη ρύθμιση τη σχετική με τις συντάξεις για να μπορεί να αποτελεί ένα κριτήριο που μπορεί να οδηγήσει στην απώλεια του δικαιώματος σε σύνταξη. Η κατάργηση της σύνταξης, η οποία αποτελούσε ένα ιδιαίτερα αυστηρό μέτρο που βάρυνε τον αποπεμφθέντα δημόσιο υπάλληλο έως το τέλος της ζωής του, έθετε σε κίνδυνο την επιβίωσή του στερώντας του βασικούς πόρους για να ικανοποιεί τις ζωτικές του ανάγκες σε μία ηλικία που η δυνατότητα αντικατάστασης της εν λόγω σύνταξης με έναν άλλο πόρο ήταν άκρως αμφίβολη, αν όχι ανύπαρκτη. Τα μειονεκτήματα που ενείχε η διάταξη αυτού του άρθρου ήταν συνεπώς δυσανάλογα προς τον διωκόμενο σκοπό, ήτοι την ορθή λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας. Το άρθρο αυτό ήταν επομένως αντίθετο προς τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας.

12. Κατόπιν αυτού του συμπεράσματος, το Ελεγκτικό Συνέδριο παρέπεμψε την υπόθεση στην ολομέλειά του προκειμένου αυτή να αποφανθεί επί της συνταγματικότητας του άρθρου 62 εδάφιο β) του Κώδικα Συντάξεων.

13. Στις προτάσεις του της 6 Ιουνίου 2005, ο προσφεύγων στήριξε το σύνολο των επιχειρημάτων του στο άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 και στην προαναφερόμενη απόφαση *Αζινάς κατά Κύπρου*.

14. Με απόφαση της 12 Οκτωβρίου 2005, η ολομέλεια έκρινε ότι το προαναφερόμενο άρθρο 62 εδάφιο β) δεν έθιγε την αρχή της αναλογικότητας. Διευκρίνισε ότι η διάταξη αυτή είχε ως σκοπό να αποτρέψει τους εν ενεργεία δημοσίου υπαλλήλους από το να τελέσουν τα αναφερόμενα σε αυτό αδικήματα και, τούτο, προκειμένου να προστατευθούν τα υλικά και ηθικά συμφέροντα των δημοσίων υπηρεσιών, η ορθή λειτουργία της διοίκησης καθώς και η αξιοπιστία και ακεραιότητα

αυτής. Για να επιτευχθεί ο εν λόγω σκοπός, ο νομοθέτης δεν μπορούσε να εφαρμόσει διάκριση ανάλογα με το αν η καταδίκη για την τέλεση αυτών των αδικημάτων είχε επέλθει ενώ το άτομο βρισκόταν σε σύνταξη ή όχι, άλλως η σύνταξη θα συνέβαλε στο να προστατευθεί ο δημόσιος υπάλληλος από τις κυρώσεις.

15. Στις παρατηρήσεις του της 10 Οκτωβρίου 2006 ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ο προσφεύγων επικαλέστηκε εκ νέου την παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. αναφερόμενος στην προαναφερόμενη απόφαση *Αζινάς*.

16. Με απόφαση της 15 Φεβρουαρίου 2007, το Ελεγκτικό Συνέδριο, αποφαινόμενο στην υπόθεση του προσφεύγοντος, κατέληξε ότι, λαμβανομένων υπόψη των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης και του ιδιαίτερα επιλήψιμου χαρακτήρα των διαπραχθέντων από τον προσφεύγοντα αδικημάτων σε βάρος του ΤΕΒΕ, η κύρωση που του είχε επιβληθεί ήταν ανάλογη προς τον σκοπό που επιδίωκε το άρθρο 62 εδάφιο β). Συνεπώς, η σιωπηρή απόρριψη της ένστασης του προσφεύγοντος κατά των αποφάσεων που ακύρωναν τη σύνταξη που του είχε χορηγηθεί και τη μεταβίβαζαν στη σύζυγο και τη θυγατέρα του, ήταν νόμιμη.

17. Με απόφαση της 17 Μαρτίου 2008, το Ελεγκτικό Συνέδριο κλήθηκε να αποφανθεί επί της ζημίας που υπέστη το ΤΕΒΕ λόγω των πλαστογραφήσεων για τις οποίες είχε καταδικασθεί ο προσφεύγων στις 13 Μαρτίου 1998. Αποφάνθηκε ότι ο προσφεύγων όφειλε έναντι του ΤΕΒΕ τα ποσά των 1.926.988,17 ευρώ και 148.609,76 ευρώ για τις απώλειες που υπέστη ο εν λόγω οργανισμός μεταξύ 1985 και 1987.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

18. Το άρθρο 62 εδάφιο β) του Κώδικα περί Συντάξεων προβλέπει ότι το δικαίωμα σε σύνταξη χάνεται εάν ο δικαιούχος καταδικασθεί αμετάκλητα, είτε όταν ήταν εν ενεργεία ή ως συνταξιούχος, σε ποινή κάθειρξης για κλοπή, υπεξαίρεση, απάτη, πλαστογραφία, απιστία ή σε άλλη ποινή κάθειρξης για διαφθορά, εφόσον τα αδικήματα αυτά έχουν τελεσθεί σε βάρος του Δημοσίου ή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου. Η τελευταία φράση του άρθρου 62 εδάφιο β) προβλέπει ότι όταν στο καταδικασθέν άτομο παρέχεται χάρη με άρση των συνεπειών της καταδίκης του ή όταν επέλθει δικαστική αποκατάσταση, το δικαίωμα σύνταξης αποκτάται πάλι.

19. Το άρθρο 64 § 1 του ίδιου κώδικα προβλέπει ότι ο σύζυγος και τα τέκνα ενός καταδικασθέντος ατόμου, κατ'εφαρμογή του άρθρου 62, έχουν δικαίωμα στη σύνταξη σαν το εν λόγω άτομο να είχε αποβιώσει.

20. Η Κυβέρνηση διευκρινίζει ότι η νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων σχετικά με το άρθρο 62 εδάφιο β) τείνει να αποτρέπει τους δημοσίους υπαλλήλους από την τέλεση αδικημάτων σε βάρος του Δημοσίου και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, και ως εκ τούτου να προστατεύει την περιουσία αυτών, την ορθή λειτουργία της διοίκησης και την αξιοπιστία και ακεραιότητα της δημόσιας υπηρεσίας.

21. Το άρθρο 25 § 1 του Συντάγματος προβλέπει:

«Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας.»

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

Ι. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡΙΘ.1

22. Ο προσφεύγων παραπονείται ότι, κατόπιν της ποινικής καταδίκης του, η κατάργηση της σύνταξής του, που είχε αυτόματο χαρακτήρα, του στερεί κάθε μέσο διαβίωσης, ενώ είναι εξήντα εννέα ετών και είναι αδύνατον για εκείνον να αρχίσει μία νέα επαγγελματική δραστηριότητα. Η κύρωση αυτή είναι ιδιαίτερα αυστηρή διότι επιφέρει επιπλέον τη στέρηση της ασφάλειας ασθενείας. Υπέστη συνεπώς μία προσβολή του δικαιώματός του στο σεβασμό της περιουσίας του, αντίθετη προς το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 το οποίο προβλέπει:

«Έκαστο φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της περιουσίας του. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί της ιδιοκτησίας του παρά μόνον για λόγους δημόσιας ωφέλειας και σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από τον νόμο και τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου.

Οι προηγούμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα των Κρατών να θεσπίζουν τους νόμους που κρίνουν απαραίτητους για να ρυθμίσουν τη χρήση των αγαθών σύμφωνα με το γενικό συμφέρον και να εξασφαλίσουν την πληρωμή των φόρων ή άλλων συνεισφορών ή των προστίμων.»

A. Επί του παραδεκτού

1. Μη εξάντληση των εθνικών ενδίκων μέσων

23. Καταρχήν, η Κυβέρνηση προβάλλει τη μη εξάντληση των εθνικών ενδίκων μέσων. Ο προσφεύγων ουδέποτε προέβαλε ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων την αιτίασή του που σχετίζεται με τον σεβασμό της περιουσίας του και το Ελεγκτικό Συνέδριο εξέτασε το ζήτημα της συμμόρφωσης του άρθρου 62 με την αρχή της αναλογικότητας όπως την εγγυάται το άρθρο 25 του Συντάγματος και όχι ως προς το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1.

24. Το Δικαστήριο επισημαίνει, όπως ο προσφεύγων, ότι στο σύνολο των προτάσεων του στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ήτοι σε εκείνες της 9 Σεπτεμβρίου 2002, 8 Δεκεμβρίου 2003, 6 Ιουνίου 2005 και 10 Οκτωβρίου 2006, ο προσφεύγων αναφέρθηκε ρητά στο άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 καθώς και στην προαναφερόμενη απόφαση *Αζινάς κατά Κύπρου*. Αν και είναι αλήθεια ότι τόσο η ολομέλεια όσο και η τακτική σύνθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν ανέφεραν το εν λόγω άρθρο και στήριξαν την αιτιολογία τους στις εφαρμοστέες συνταγματικές διατάξεις, ο προσφεύγων έδωσε στα ελληνικά δικαστήρια την ευκαιρία που το άρθρο 35 § 1 έχει ως σκοπό να παρέχεται καταρχήν στα Συμβαλλόμενα Κράτη: την ευκαιρία να αποτρέπουν ή να θεραπεύουν τις σε βάρος του επικαλούμενες παραβιάσεις. Επομένως εξάντλησε τα εθνικά ένδικα μέσα ως προς την αιτίαση αυτή.

2. Ασυμβίβαστο ratione materiae

25. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο προσφεύγων δε διέθετε «περιουσία» με την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Ισχυρίζεται ότι αν ο προσφεύγων λάμβανε σύνταξη από τις 10 Ιουνίου 1987, το δικαίωμα είσπραξης αυτής είχε χορηγηθεί υπό τον όρο να μην καταδικασθεί για τα το αδίκημα για το οποίο κατηγορείτο: την πλαστογράφηση ασφαλιστικών βιβλιαρίων. Ο προσφεύγων γνώριζε καλά το άρθρο 62 εδάφιο β) του κώδικα πολιτικών και στρατιωτικών συντάξεων και γνώριζε επομένως ότι το δικαίωμά του σε σύνταξη δεν ήταν οριστικό και ότι σε

περίπτωση καταδίκης η απώλεια αυτού θα ήταν οριστική ανεξαρτήτως της έκτισης ή όχι της επιβληθείσας ποινής.

26. Ο προσφεύγων υπογραμμίζει ότι, με την απόφασή του το 1988, ο διευθυντής του ΙΚΑ είχε ορίσει τη σύνταξη που θα του χορηγείτο άνευ όρων, αναφερόμενος στην τελευταία φράση του άρθρου 62 του κώδικα και την προϋπηρεσία του προσφεύγοντος. Τον Δεκέμβριο του 1999, ο ίδιος διευθυντής είχε αφαιρέσει από εκείνον την εν λόγω σύνταξη και είχε μεταβιβάσει τμήμα αυτής στη σύζυγο και τη θυγατέρα του. Η απόφαση ανάκλησης δεν αναφέρει καμία από τις προϋποθέσεις για τις οποίες του είχε χορηγηθεί η σύνταξη. Το γεγονός ότι η σύνταξη είχε μεταβιβασθεί σε τρίτους καταδεικνύει ότι υφίστατο ένα οριστικό και άνευ όρων δικαίωμα επί του αγαθού.

27. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι το δικαίωμα σε σύνταξη δεν το εγγυάται ως τέτοιο η Σύμβαση. Εν τούτοις, υπενθυμίζει ομοίως ότι, σύμφωνα με τη νομολογία των οργάνων της Σύμβασης, το δικαίωμα σε σύνταξη που στηρίζεται στην εργασία δύναται, υπό ορισμένες συνθήκες, να εξομοιωθεί με ένα περιουσιακό δικαίωμα.

28. Τούτο μπορεί να ισχύει όταν έχουν καταβληθεί εισφορές: στην απόφαση *Gaygusuz κατά Αυστρίας* (απόφαση της 16 Σεπτεμβρίου 1996, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-IV, §§ 39-41), το Δικαστήριο έκρινε ότι το δικαίωμα στην απονομή μίας κοινωνικής παροχής συνδεόταν με την καταβολή εισφορών και ότι όταν οι εν λόγω εισφορές είχαν καταβληθεί, δεν μπορούσαν να αρνηθούν οι αρχές τη χορήγηση της επίμαχης παροχής στον ενδιαφερόμενο. Η υπόθεση αυτή αφορούσε το έκτακτο επίδομα που το Κράτος χορηγεί στα άπορα άτομα και το οποίο το Δικαστήριο θεώρησε ως περιουσιακό δικαίωμα με την έννοια του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Το Δικαστήριο κατέληξε στην παραβίαση του άρθρου 14 της Σύμβασης σε συνδυασμό με το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 λόγω του ότι το Κράτος είχε αρνηθεί να καταβάλει το προαναφερόμενο επίδομα για λόγους υπηκοότητας.

29. Τούτο μπορεί ομοίως να ισχύει όταν, όπως εν προκειμένω, ο εργοδότης ανέλαβε τη γενικότερη δέσμευση να καταβάλει σύνταξη υπό όρους που μπορεί να θεωρηθούν ότι αποτελούν τμήμα της σύμβασης εργασίας (*Sture Stigson κατά Σουηδίας*, αριθ. 12264/86, απόφαση της Επιτροπής της 13 Ιουλίου 1988, *Decisions et rapports* 57, σελ. 131). Λαμβανομένων υπόψη των εφαρμοστέων διατάξεων του νόμου περί συντάξεων (κεφάλαιο 311, και ειδικότερα άρθρο 6 εδάφιο στ)), το Δικαστήριο παρατηρεί ότι αποκτώντας την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου, ο προσφεύγων απέκτησε ένα δικαίωμα που αποτελούσε «περιουσία» με την έννοια του

άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται από το άρθρο 64 § 1 του κώδικα συντάξεων, το οποίο προβλέπει ότι η σύζυγος και τα τέκνα ενός καταδικασθέντος ατόμου, κατ'εφαρμογή του άρθρου 62, έχουν δικαίωμα στη σύνταξη σαν το άτομο αυτό να είχε αποβιώσει.

30. Λαμβανομένων υπόψη όσων προηγούνται, το Δικαστήριο δεν μπορεί να δεχθεί την ένσταση της Κυβέρνησης. Διαπιστώνει εξάλλου ότι η προσφυγή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 της Σύμβασης. Καθώς δεν επισημάνθηκε κανένας άλλος λόγος απαραδέκτου, εκτιμά ότι η προσφυγή πρέπει να κηρυχθεί παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

31. Σύμφωνα με την Κυβέρνηση, η ρύθμιση που προβλέπουν τα άρθρα 62 και 64 του κώδικα συντάξεων επιβάλλεται για λόγους δημοσίας ωφελείας: να αποτρέπονται οι δημόσιοι υπάλληλοι από το να τελούν αδικήματα σε βάρος του Δημοσίου και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, και να προστατεύεται έτσι η περιουσία αυτών, η ορθή λειτουργία της διοίκησης και η αξιοπιστία και ακεραιότητα της δημόσιας υπηρεσίας.

32. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ενδεχόμενη παρέμβαση στο δικαίωμα του προσφεύγοντος για σεβασμό της περιουσίας του είναι ανάλογη προς τον προαναφερόμενο διωκόμενο σκοπό, λαμβανομένης υπόψη της φύσης του διαπραχθέντος αδικήματος, της θέσης του ως διευθυντή συντάξεων του ΤΕΒΕ, του ύψους της προκληθείσας ζημίας και της μακράς περιόδου κατά την οποία πλαστογραφούσε τα βιβλιάρια των ασφαλισμένων.

33. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι η παρούσα υπόθεση διαφέρει από την υπόθεση *Αζινάς*, στην οποία αναφέρεται ο προσφεύγων, και στην οποία η απώλεια του δικαιώματος σύνταξης πραγματοποιείτο αυτεπάγγελτα, συνεπεία της πειθαρχικής ποινής της απόλυσης που είχε επιβάλει ένα πειθαρχικό όργανο, ενώ εν προκειμένω, η εν λόγω απώλεια προβλέπεται μόνο σε περίπτωση τελεσίδικης καταδίκης από ποινικό δικαστήριο.

34. Ο προσφεύγων υπογραμμίζει την ομοιότητα της περίπτωσης του με εκείνη που εξέτασε το τρίτο τμήμα του Δικαστηρίου στην υπόθεση *Αζινάς*. Υποστηρίζει ότι η επέμβαση στο δικαίωμά του για σεβασμό της περιουσίας του ήταν άκρως επαχθής δεδομένης της έντασης και της διάρκειάς της. Επρόκειτο πράγματι για ένα μέτρο με

χαρακτήρα ποινής που λήφθηκε σε βάρος του. Επιπλέον της απώλειας της σύνταξής του και της ασφαλιστικής κάλυψης, αναγνωρίστηκε ότι όφειλε στο ΤΕΒΕ ποσά αυθαίρετα και υπολογισμένα με ασαφή τρόπο. Τέλος, υποστηρίζει ότι το δικαίωμα σε σύνταξη είναι προσωπικό, αυτόνομο και δεν μεταβιβάζεται σε τρίτους.

35. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι αν και η Σύμβαση δεν αναγνωρίζει το δικαίωμα σε σύνταξη ως τέτοιο, έχει ωστόσο αναγνωρισθεί ότι μπορεί να εξομοιωθεί με περιουσιακό δικαίωμα όταν έχουν καταβληθεί εισφορές (προαναφερόμενη απόφαση *Gaysuguz*, §§ 39-41), ή, ομοίως, όταν ο εργοδότης έχει αναλάβει τη γενικότερη δέσμευση να καταβάλει σύνταξη υπό όρους που μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελούν τμήμα της σύμβασης εργασίας (προαναφερόμενη απόφαση *Sture Stigson*, σελ. 131).

36. Ωστόσο, το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι παρέχει δικαίωμα σε μία σύνταξη καθορισμένου ποσού (*Skórkiewicz κατά Πολωνίας* (déc.), αριθ. 39860/98, 1^η Ιουνίου 1999, *Schwengel κατά Γερμανίας* (déc.), αριθ. 52442/99, 2 Μαρτίου 2000, *Janković κατά Κροατίας* (déc.), αριθ. 43440/98, CEDH 2000-X και *Laloyaux κατά Βελγίου* (déc.), αριθ. 73511/01, 9 Μαρτίου 2006).

37. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η κατάργηση της σύνταξης του προσφεύγοντος αποτέλεσε προσβολή του περιουσιακού δικαιώματος αυτού και ότι δεν αντιστοιχούσε ούτε σε απαλλοτρίωση ούτε σε μέτρο ρύθμισης της χρήσης της περιουσίας. Πρέπει επομένως να εξετασθεί υπό το πρίσμα της πρώτης φράσης του πρώτου εδαφίου του άρθρου 1 (*Banfield κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, (déc.), αριθ. 6223/04, 18 Οκτωβρίου 2005). Πρέπει επίσης να διευκρινισθεί εάν τηρήθηκε μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων των σχετικών με το γενικό συμφέρον της κοινωνίας και των επιταγών που συνδέονται με την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ατόμου.

38. Στην προαναφερόμενη απόφαση *Banfield*, το Δικαστήριο κατέληξε ότι η απόφαση των βρετανικών δικαστηρίων να στερήσουν από τον προσφεύγοντα – αστυνομικό ο οποίος είχε διαπράξει σοβαρά αδικήματα – ένα μέρος της σύνταξής του που αντιστοιχούσε στις εισφορές του Δημοσίου στη σύνταξη του προσφεύγοντος, δε διαρρήγγυε τη δίκαιη ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων του προσφεύγοντος και των συμφερόντων του εργοδότη του και του συνόλου. Για να καταλήξει σε αυτό το συμπέρασμα, το Δικαστήριο έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στο γεγονός ότι η έκπτωση από το δικαίωμα στις συνταξιοδοτικές παροχές δεν είχε λάβει χώρα με αυτόματο τρόπο δυνάμει μίας διάταξης του νόμου, αλλά κατόπιν μίας διαδικασίας που

περιελάμβανε πολυάριθμα στάδια και το καθένα από αυτά είχε οδηγήσει σε δικαστική απόφαση. Το Δικαστήριο ομοίως έδωσε βαρύτητα στο γεγονός ότι ο προσφεύγων δεν είχε στερηθεί πλήρως τη σύνταξή του αλλά μόνο ένα ποσοστό 65% που αντιστοιχούσε στις εισφορές του Δημοσίου στο ταμείο συντάξεων και όχι το ποσοστό που αντιστοιχούσε στις δικές του εισφορές.

39. Στην παρούσα υπόθεση αντιθέτως, το Δικαστήριο σημειώνει, κατά πρώτον, ότι ο προσφεύγων στερήθηκε κατόπιν της καταδίκης του κατά τρόπο αυτόματο τη σύνταξή του για το υπόλοιπο της ζωής του. Με ηλικία εξήντα εννέα ετών και μην έχοντας τη δυνατότητα να ξεκινήσει μία νέα επαγγελματική δραστηριότητα, στερείται προσωπικά κάθε μέσου επιβίωσης. Ο προσφεύγων είχε κριθεί ένοχος για κάποια αδικήματα για τα οποία είχε καταδικασθεί σε ποινή κάθειρξης έντεκα ετών. Ωστόσο, κατά την άποψη του Δικαστηρίου, αυτή η συμπεριφορά του προσφεύγοντος, αν και είναι ποινικά καταδικαστέα, δεν μπορεί να έχει αιτιώδη συνάφεια με τα δικαιώματά του σε σύνταξη ως κοινωνικού ασφαλισμένου.

40. Το γεγονός ότι η σύνταξη μεταβιβάστηκε στην οικογένεια του προσφεύγοντος, δυνάμει του άρθρου 64 του κώδικα συντάξεων διότι ο τελευταίος ήταν εν προκειμένω παντρεμένος και είχε παιδιά, δεν αρκεί για να αποζημιώσει αυτή την απώλεια. Ως προς τούτο, το Δικαστήριο σημειώνει καταρχήν ότι η εν λόγω μεταβίβαση έλαβε χώρα σαν ο καταδικασθείς να είχε αποβιώσει, το οποίο σημαίνει ότι το ποσό αυτής ήταν μειωμένο: επτά δέκατα του αρχικού ποσού σύμφωνα με τον προσφεύγοντα. Κυρίως, τίποτα δεν αποκλείει την επιδείνωση αυτής της κατάστασης στο μέλλον, όπως για παράδειγμα αν ο προσφεύγων καταστεί χήρος ή διαζευγμένος, γεγονός που θα οδηγούσε στην απώλεια κάθε μέσου επιβίωσης. Σε τούτο προστίθεται το γεγονός ότι η κατάργηση της σύνταξης του προσφεύγοντος οδήγησε στην κατάργηση και του δικαιώματός του στην κοινωνική ασφάλιση. Το επιχείρημα της Κυβέρνησης βάσει του οποίου ο προσφεύγων μπορούσε να ωφεληθεί από την κοινωνική κάλυψη της συζύγου και της θυγατέρας του, στο μέτρο που τον έχουν αναλάβει εκείνες και συγκατοικεί μαζί τους, δε λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι η κατάσταση αυτή μπορεί πάντοτε να αλλάξει.

41. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι, μέσα στο πλαίσιο της διακριτικής ευχέρειάς τους, τα Κράτη μπορούν να εισάγουν στη νομοθεσία τους διατάξεις που να προβλέπουν χρηματικές κυρώσεις ως συνέπεια μία ποινικής καταδίκης. Εν τούτοις, μία τέτοια κύρωση που περιλαμβάνει την ολική έκπτωση από κάθε δικαίωμα

σύνταξης και κοινωνικής κάλυψης, συμπεριλαμβανομένης της ασφάλισης υγείας, αποτελεί όχι μόνο μία διπλή ποινή, αλλά έχει ως συνέπεια τον εκμηδενισμό του κύριου μέσου επιβίωσης ενός ατόμου που έχει συμπληρώσει την ηλικία συνταξιοδότησης, όπως ο προσφεύγων. Ωστόσο μία τέτοια επίπτωση δε συμβαδίζει ούτε με την αρχή της κοινωνικής αποκατάστασης που διέπει το ποινικό δίκαιο των Συμβαλλομένων μερών ούτε με το πνεύμα της Σύμβασης.

42. Υπό αυτές τις συνθήκες, το Δικαστήριο εκτιμά ότι ο προσφεύγων οδηγήθηκε να επωμιστεί ένα υπερβολικό και δυσανάλογο φορτίο το οποίο, ακόμα κι αν λάβουμε υπόψη την ευρεία διακριτική ευχέρεια που αναγνωρίζεται στα Κράτη ως προς την κοινωνική νομοθεσία, δεν μπορεί να αιτιολογηθεί από την ορθή λειτουργία της διοίκησης και από την αξιοπιστία και ακεραιότητα της δημόσιας υπηρεσίας που επικαλείται η Κυβέρνηση.

43. Ως εκ τούτου, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1 στο δικαίωμα του προσφεύγοντος.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

44. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

45. Για υλική ζημία, ο προσφεύγων αξιώνει το ποσό των 77.759,64 ευρώ το οποίο αντιστοιχεί στη σύνταξη που έπρεπε να έχει εισπράξει από την 1^η Ιανουαρίου 2000. Για ηθική βλάβη, ζητεί 20.000 ευρώ πλέον τόκων.

46. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει, χωρίς περαιτέρω διευκρινίσεις, ότι οι αξιώσεις του προσφεύγοντος ως προς την υλική ζημία είναι υπερβολικές και αυθαίρετες και ότι, σε κάθε περίπτωση, τα ποσά που αυτός θα είχε λάβει θα ήταν μειωμένα λόγω του φόρου επί του εισοδήματος. Επιπλέον, δεν αναγνωρίστηκαν ούτε ορίστηκαν με

απόφαση των εθνικών δικαστηρίων. Ως προς την ηθική βλάβη, η Κυβέρνηση θεωρεί ότι μία διαπίστωση ενδεχόμενης παραβίασης θα συνιστούσε επαρκή δίκαιη ικανοποίηση.

47. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι, σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρείχε ο προσφεύγων και τις οποίες δεν αμφισβήτησε η Κυβέρνηση, από την 1^η Ιανουαρίου 2000 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2008, τα επτά δέκατα της σύνταξής του καταβλήθηκαν στη σύζυγο και τη θυγατέρα του, ήτοι 432 ευρώ κάθε μήνα. Φαίνεται ότι ο προσφεύγων ομοίως ωφελήθηκε από το ποσό αυτό. Η πραγματική υλική ζημία που υπέστη ο προσφεύγων, και η οποία θα έπρεπε ως εκ τούτου να του καταβληθεί, συνίσταται στη διαφορά μεταξύ του ποσού αυτού και εκείνου που αντιστοιχεί στο ποσό της πλήρους σύνταξής του, ήτοι 617,14 ευρώ κάθε μήνα, ποσό το οποίο για την επίμαχη περίοδο ανέρχεται σε συνολικά 23.327,64 ευρώ, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος. Τέλος, αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση, το Δικαστήριο επιδικάζει στον προσφεύγοντα 1.000 ευρώ για ηθική βλάβη.

Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

48. Για έξοδα και δικαστική δαπάνη, ο προσφεύγων ζητεί 1.700 ευρώ για τη διαδικασία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και 5.606 ευρώ για τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου.

49. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο προσφεύγων δεν προσκομίζει τα αναγκαία δικαιολογητικά προς στήριξη των αξιώσεών του. Εκτιμά ότι ένα ποσό 1.500 ευρώ που να καλύπτει το σύνολο των εξόδων και της δικαστικής δαπάνης θα ήταν εύλογο.

50. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι ο προσφεύγων παρέχει τις αναγκαίες βάσει του άρθρου 60 § 2 του κανονισμού διευκρινίσεις και τα δικαιολογητικά, σε ό,τι αφορά τη διαδικασία ενώπιον του Ελεγκτικού Συνέδριου αλλά όχι εκείνη ενώπιον του Δικαστηρίου. Συνεπώς, του επιδικάζει μόνο 1.700 ευρώ για την αιτία αυτή.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

51. Το Δικαστήριο κρίνει προσηκόν να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή.

2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1.

3. *Αποφαίνεται*

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στον προσφεύγοντα, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, τα ακόλουθα ποσά:

- i) 23.327,64 ευρώ (είκοσι τρεις χιλιάδες τριακόσια είκοσι επτά ευρώ και εξήντα τέσσερα λεπτά), πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος, για την υλική ζημία,
- ii) 1.000 (χίλια) ευρώ, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος, για ηθική βλάβη,
- iii) 1.700 (χίλια επτακόσια) ευρώ, πλέον οποιουδήποτε ποσού μπορεί να οφείλεται ως φόρος από τον προσφεύγοντα, για έξοδα και δικαστική δαπάνη.

β) ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα προσυζηθούν με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσυζητημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

4. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 22 Οκτωβρίου 2009, κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

Søren Nielsen

Γραμματέας

(υπογραφή)

Nina Vajić

Πρόεδρος